

פרופ' אמיתי עציוני בירושלים

אמיתי עציוני, הסוציולוג הישראלי החשוב ביותר שפועל כיום בארה"ב, ביקר בסוף חודש אוקטובר 2004 במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית. כמי שמצוי בתפר שבין מדיניות ציבורית ויחסים בינלאומיים לאקדמיה ותיאוריה, ניהל עציוני שיחה פתוחה על היבטים המעשיים בקריירה הארוכה שלו, כמו גם על תוכנה המהותי של הגישה שהוא נחשב למייסדה – הגישה הקומוניטרית.

הביוגרפיה של עציוני מרתקת. הוא נולד בגרמניה בשנת 1929, עלה לארץ בצל הנאציזם, נשר מבית הספר, והצטרף לפלמ"ח כלוחם במלחמת העצמאות. את דרכו האקדמית החל במחלקה לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית בראשית דרכו כתלמיד של מרטין בובר וכעוזר מחקר של יונינה טלמון-גרבר. הוא המשיך ללימודי דוקטורט בברקלי ולקריירה אקדמית של מחקר והוראה באוניברסיטת קולומביה. בשנים האחרונות הוא מבלה במרכז אותו הקים באוניברסיטה ע"ש ג'ורג' וואשינגטון בבירת ארה"ב.

במעבר אל עולם המעשה, שימש עציוני כיועצו של קרט בביית הלבן, ונחשב עד היום כבר סמכא בתחום הייעוץ והניתוח של מדיניות החוץ בארה"ב. הוא כתב וערך למעלה מעשרים ספרים, ביניהם "The Active Society: A Theory of Societal and Political Processes" (1968); "The New Golden Rule: Community and Morality in a Democratic Society" (1996); וכן את האוטוביוגרפיה "My Brother's Keeper" (2003). כמהגר פעמיים, הביוגרפיה של עציוני נפרשת על פני שלוש תרבויות, ונושקת לצמתים היסטוריים מרכזיים. ללא יומרה לנתח את מעגלי זהותו, ישראל היוותה אמנם תחנה משמעותית בחייו, אך נדמה ששפתו ודרך חשיבתו של עציוני הן אמריקאיות במלוא מובן המילה.

אף על פי כן, השורשים הגרמניים-הבובריאניים של עציוני ניכרים בהגותו עד היום. הוא הציג בפגישה את

תוכן העיניינים

- 1 פרופ' אמיתי עציוני בירושלים
- 2 הסוציולוגיה כפרופסיה
- 3 שלושה עשורים להוראת הסוציולוגיה במערכת החינוך הישראלית: כיווני דרך לעתיד
- 4 Subtext Book או Sub Textbook?
- 6 סוציולוגיה של הצבא וסוציולוגים בצבא
- 8 המכללה האקדמית תל חי – מקום מושבו של הכנס הסוציולוגי 2005 - תעודת זהות
- 9 חדשות האגודה הסוציולוגית
- 9 סוציולוגיה בעיתונות
- 11 ספרי סוציולוגיה ישראלים חדשים
- 13 כנסים וימי עיון
- 15 מענקים ופרסים לסוציולוגים
- 15 דוקטורים חדשים לסוציולוגיה
- הכנס השנתי של האגודה הסוציולוגית הישראלית

האגודה הסוציולוגית הישראלית

כתובת:

החוג למדעי ההתנהגות

המסלול האקדמי המכללה למנהל

שד' יצחק רבין 7, ת.ד. 25073 ראשון לציון 75190

טל- 03-9634492 ; פקס- 03-9634173

דואר אלקטרוני iss@st.colman.ac.il

אתר www.iss.org.il

עורך: גד יאיר, אוניברסיטה העברית בירושלים
עורכת משנה: יאנה זאיקה

זכויות אלא גם אחריות זה כלפי זה, מתחבר היטב לארה"ב של השנים האחרונות. מעניין לבחון את הרלבנטיות שלו גם לחברה הישראלית של היום.

הכינה: אורית גזית

הסוציולוגיה כפרופסיה
פרופ' יצחק סמואל

מאמריהם של ד"ר יהודה ליאון, רונית אלעד וניסן נוה, ושל זאב לרר ועוזי בן-שלום דנים לכאורה בשני נושאים שונים. אולם, קיימת זיקה ברורה בין שני המאמרים הללו, היות ששניהם עוסקים בדילמות הכרוכות בהתייחסות אל הסוציולוגיה כפרופסיה מעשית, ולא רק כדיסציפלינה מדעית. מן הראוי אפוא לדון בסוגיה זו.

ראשית, העיסוק של הסוציולוגים בצבא ושל אלה במערכת החינוך נועד להעניק **שירות** מקצועי, שלא במסגרת הקהילה המדעית. לא מדובר בחילופי ידע בקרב הקהילה הסוציולוגית, אלא בשימוש בידע הסוציולוגי לתכליות מעשיות. צו השירות הוא מסימניה המובהקים של כל פרופסיה. המחויבות לשירות מקצועי מבטאת את השליחות של הפרופסיה, המשתקפת במכלול של ציפיות ונורמות התנהגות. הסוציולוגים היישומיים נבחנו בטיב השירות ובאיכות התפוקות שלהם ללקוחותיהם.

שנית, המושג **לקוח** אף הוא אחד מאושיותיה של כל פרופסיה, והסוציולוגיה היישומית בכלל זה. הלקוח האופייני איננו עמית למקצוע ואיננו חבר בקהילה המדעית. הלקוחות נזקקים לשירותים המקצועיים של פרופסיה מסוימת משום שהם הדיוטות בתחום זה, גם אם השכלתם גבוהה בתחומים אחרים, או שעיסוקם השוטף אינו מאפשר להם לבצע עבודה סוציולוגית שתוצאותיה דרושות להם. בניגוד לאמורפיות של קהילה המדעית, הלקוחות מזוהים ומוגדרים היטב. הלקוחות של הסוציולוגים היישומיים הם לרוב ארגונים מזוהים, המיוצגים על-ידי מנהלים ומפקדים, המזמינים את השירותים הסוציולוגיים השונים.

שלישית, הפרופסיות השונות מאורגנות כאגודות מקצועיות, שעיקר משימתן לקיים **פיקוח** חברתי על אנשי המקצוע המשתייכים אליהן. פיקוח זה מתבטא ברישום מסודר ומתועד של חברים; בהענקת רשיונות ותעודות הסמכה על סמך השכלה אקדמית, הכשרה מעשית וניסיון מקצועי; בקביעת תעריפים מחייבים לשירותים השונים; ובניסוח של קוד מחייב של אתיקה מקצועית ובהפעלתן של ועדות אתיקה להבטחת התנהגות נאותה בהתאם; האגודות הפרופסיונליות מקיימות כנסים מקצועיים, השתלמויות, עיתונות וספרות, כדי להבטיח רמה מקצועית גבוהה של חבריהן.

כיום, הסוציולוגים ברובם דבקים עדיין בהגדרת הסוציולוגיה כדיסציפלינה מדעית, שמקומה הטבעי

גישתו הקומוניטרית כבעלת דגש קהילתי ומוסרי חזק. לפי גישה זו, כל החלטה מדינית וחברתית תמיד שזורה בהגות מוסרית. הוא מיקם את הגישה הקומוניטרית כמצויה במתח שבין אינדיבידואליזם וחירות קיצוניים מחד גיסא, לבין קולקטיביזם קיצוני מאידך גיסא. דרכה של הגישה הקומוניטרית היא דרך ביניים, של חברה סולידרית ומוסרית אך שאינה מוותרת על חירויות הפרט.

בהשלכה אל הזירה הבינלאומית, לטענתו של עיצוני מסתמנת ראשית התפתחותה של קהילה אזרחית גלובלית שמעבר למדינות הלאום. סממניה הם ארגונים טרנס-לאומיים ונורמות בינלאומיות שלא ניתן עוד להתעלם מהשפעתן בתחום הביטחון, זכויות האדם ואיכות הסביבה. שוב, אם כן, עיצוני מדגיש את ההיבט הקהילתי והמוסרי שעומד ביסודה של כל חברה, כולל החברה הבינלאומית. עם זאת, הוא מכיר בכך שעדיין מתקיימים סממנים לאומיים חזקים, ושללא עוצמתן של המדינות, בראשן ארה"ב, אין קיום לארגונים הבינלאומיים ולקהילה הגלובלית המתהווה. כלומר, עיצוני נזהר מתחזיות קיצוניות, ושב ומאזן בין האינטרסים של השמאל הליברלי האקדמי מצד אחד, והימין הנאו-שמרני מן הצד השני. ייתכן וזוהי אחת הסיבות שגישתו נחלה הצלחה כה רבה באקדמיה ובפוליטיקה האמריקאית גם יחד. למרות הדיון התיאורטי, חשוב להדגיש שבסוציולוגיה של עיצוני קיים ממד פרגמטי חזק. היא נעדרת אידיאליזם. הוא מציע סוציולוגיה של "כאן ועכשיו": איך מקבלים החלטות? כיצד מנהלים? בכך, אולי יותר מכל, בא לידי ביטוי הגוון האמריקאי שבהגותו. כך, למשל, הוא דן בשיקולים הפרגמטיים של השאלה שמטרידה רבות את החברה האמריקאית של היום: האם לפגוע בחירויות הפרט ולצוות לחשודים לאחר אירועי ה-11 ספטמבר? תובנה מעניינת של עיצוני, בה שוב מתבטאת גישתו הפרגמטית, היא בהתייחסותו לתיזת "התנגשות הציביליזציות" של הנטינגטון. לתפיסתו, האבחנה של הנטינגטון בין ציביליזציות מתונות לבין פונדמנטליסטיות, ומכאן להתנגשות האסלם במערב

("The West" and "The Rest") אינה מדויקת. במקום זאת, הוא טוען כי יש לבחון את המאבק בין הפונדמנטליסטים לבין המתונים בתוך כל ציביליזציה. דהיינו, אין מאבק בין תרבויות, אלא מאבק הקיים מטבע האנושות בין קיצוניים יותר ופחות, כשיש לחפש בתוך כל תרבות את הסולידריות סביב העמדה המתונה והרציונלית.

לסיכום, עיצוני הוא אישיות מרשימה ורבת זכויות, המאתגרת את ההפרדה הרווחת בין האקדמיה למציאות, כמו גם את זו שבין תחומים אקדמיים, בהיותו סוציולוג "המדבר" גם בשפתם של אנשי מדע המדינה והיחסים הבינלאומיים. למרות גישת הביניים המעומעמת לעיתים בטיעוניה המהותיים, הוא עקבי ובהיר בטיעונו מבחינה לוגית. נראה שהמסר הקומוניטרי, של חברה סולידרית, שלחבריה לא רק

במדעי החברה, ונקבע כי עליה להדגיש את מורכבותם של התהליכים החברתיים תוך מתן כבוד לאסכולות תיאורטיות ולמתודולוגיות שונות, וזאת תוך הכרה במגבלות של יכולתנו להגיע לאמת מוחלטת וסופית. מטרה יסודית בהוראת הסוציולוגיה הייתה לטפח בקרב התלמידים מחשבה עצמאית ולהקנות להם כושר ניתוח בתחומים שונים. על-מנת לעשות כן המורים הציגו תפיסות מגוונות ועמדות שונות, והותירו לתלמידים לחשוב באופן ביקורתי כמו גם להכריע באופן עצמאי על עמדתם.

מטרות ההוראה של תחום מדעי החברה בכלל, ושל הסוציולוגיה בפרט, נוסחו באופן הבא: "להביא את התלמידים לידי זיהוי תופעות חברתיות, להתייחס אליהן, להבינן ולנקוט עמדה סובלנית מחד, אך גם ביקורתית, מאידך". ההתייחסות לבעיות חברתיות שונות נעשתה תוך ניתוחן באמצעות התיאוריות הסוציולוגיות המקובלות בדיסציפלינה. אוריינטציה זו להוראת הסוציולוגיה שלטה במערכת למעלה מעשור שנים, למרות שבאותה עת כבר רווחו בעולם מגמות חדשות בהוראת מדעי החברה והסוציולוגיה. כיוונים חדשים אלו ייצגו יעדים חינוכיים חדשים והם הקרינו אט אט גם על ההוראה בישראל, שאימצה את העקרונות הבאים:

- הכרת הצורך בפיתוח אחריות אזרחית ומעורבות חברתית.
- התבוננות סוציולוגית על חווית החיים, ותפיסתה כחלק מהרפתקה אנושית הנפרשת על פני המרחב והזמן.
- הבנה ביקורתית של מוסדות, מסורות וערכים, תוך התייחסות לסוגיות של אחידות ושונות.

למרות ההיכרות עם המטרות החינוכיות הללו, מערכת החינוך בישראל לא הפנימה אותן באופן מספק ולכן לא הייתה להן השפעה ניכרת על ההוראה בפועל. עם חלוף השנים הוחלט להכין תכנית לימודים חדשה בסוציולוגיה, שתלווה בחומרי לימוד מדגימים. לצורך כך הותאמו ועודכנו מטרות הלימוד בשלושה מוקדים מרכזיים:

- הבנת הסביבה החברתית, על מורכבותה ותמורותיה, במעגלים קרובים ורחוקים.
- פיתוח חשיבה ביקורתית ויכולת הנמקה.
- עיצוב השיפוט הערכי והתמודדות עם דילמות ובעיות ערכיות.

לאחרונה נבחנה מחדש הוראת מדעי החברה והסוציולוגיה, והתכניות עודכנו בזיקה למטרות ולדרכי ההוראה של התחום, כפי שנוסחו להלן:

א. לימוד מדעי החברה מהווה את אחד האמצעים להיכרות עם החברה הישראלית על גווניה ולהבנת

באקדמיה. יש גם עדויות ליחס הזלזלני של חלק מהסוציולוגים האקדמיים כלפי הסוציולוגיה היישומית. כל זאת, בעידן שבו הסוציולוגיה כדיסציפלינה מדעית מובחנת – הולכת ומצטמקת: יותר ויותר תחומי עיון ומחקר שהיו נחלתיה המסורתיות של הסוציולוגיה התנתקו ועברו לאכסניות חדשות כגון לימודי תרבות, לימודי מגדר, לימודי ארגון, ולימודי עבודה. הסוציולוגיה טרם התמסדה כפרופסיה מוכרת ומגובשת, חרף העובדה שמספר הסוציולוגים היישומיים בעולם ובישראל הולך וגדל בהתמדה, ולמרות שרבים הסטודנטים המחפשים בסוציולוגיה עיסוק מקצועי מעשי, המפרנס את בעליו – מתברר כי תהליך הפרופסיונליזציה של הסוציולוגיה עדיין מתנהל בעצלתיים. לנוכח דשדוש זה, אין תמה כי הדילמות הפרופסיונליות הן חריפות ומעיקות יותר בקרב הסוציולוגים היישומיים מאשר בקרב עמיתיהם הכלכלנים או הפסיכולוגים.

המאמרים המובאים כאן משקפים כמה מהתלבטויות הללו בקרב העוסקים בכתיבת תוכניות לימוד לבתי הספר ובקרב הסוציולוגים המספקים שירותי מחקר ויעוץ לשלטונות צה"ל. התחבטויות אלו הן בעיקרן תוצאה של "נאמנות כפולה" של הסוציולוגים היישומיים – לקהילה האקדמית מחד גיסא, וללקוחות המעסיקים אותם מאידך גיסא; ולמול תחושת הצורך להמשיך ולתרום למצבור הידע המדעי לעומת החובה להעניק שירות מעשי. המאמרים מעידים על המתחים המתלוצים לעיסוקיהם של הסוציולוגים עקב מאבקי הכוח והמהלכים הפוליטיים המאפיינים ארגונים לכל סוגיהם. חוסר התמיכה של הממסד האקדמי אינו מקל על הסוציולוגים היישומיים.

בעידן שבו המדעים הקלאסיים כמו המתמטיקה, הפיסיקה, הביולוגיה והגנטיקה מטפחים תחומי עיון מחקר ופיתוח שימושיים – יש ספק באשר לעתידה של הסוציולוגיה, המסתגרת ב"מגדל השן". על אף שהחתימה של הסוציולוגיה היישומית להכרה ולהערכה רחוקה עדיין להסתיים – מיסודה של הסוציולוגיה כפרופסיה הוא הכרח בלתי-נמנע, שסופו להתמש.

שלושה עשורים להוראת הסוציולוגיה במערכת החינוך הישראלית: כיווני דרך לעתיד

ד"ר יהודה ליאון

המפקח המרכזי על הוראת מדעי החברה במשרד
החינוך, התרבות והספורט

הוראת הסוציולוגיה במערכת החינוך הישראלית החלה בראשית שנות השבעים, ומטרותיה היסודיות עוצבו על-פי גישות אקדמיות מקובלות. בכללותה, הוראת הסוציולוגיה נתפסה כחלק מכלל ההוראה

בהוצאת "רכס – פרויקטים חינוכיים". כותבי הסדרה הם ניסן נוה, רונית אלעד ואורית רן.

לכאורה, כתיבה של ספר להוראה בתיכון, המסתמך על תכנית לימודים קיימת, אינה מלאכה סבוכה; בפועל, כל הכנסה של ספר לימוד כרוכה בתהליך חברתי ואף במאבק פוליטי. הסביבה הפוליטית של המאבק כוללת את המורים, את רכזי המקצוע, את הפיקוח על המקצוע ואת הגופים השונים במשרד החינוך. גורמים רבים קשורים בכתיבה ובהפקה של ספר לימוד, ולכל אחד מהם אינטרסים שונים – גורמים שונים במשרד החינוך, המחלקה לתוכניות לימודים, המפקח, המזכירות הפדגוגית, וקבוצות של מורים השונות בתפיסותיהן החינוכיות והדידקטיות, בעלי תפקידי הדרכה, מורים מרכזים, ועדת המקצוע במשרד החינוך, האקדמיה (ובעיקר החוקרים המעורבים בנעשה במערכת החינוך), תלמידים, מנהלים, הוצאות ספרים ועוד. האינטרסים והציפיות של כל אלה אינם עולים תמיד בקנה אחד, ולעתים תכופות נדרשים המחברים להכריע בין המגמות והציפיות הסותרות.

החלפה של ספר לימוד מתאפשרת באווירה של אי-נחת מחומרי לימוד קיימים, והיא מביאה לסערה בשדה החינוכי. במרכז הסערה – מאבק בין נטייה שמרנית, המעדיפה המשכיות תוך תהליך של פשרה והסתגלות לחומרי הלימוד הקיימים, לבין נטייה "מהפכנית", המוכנה לבחון את חומרי הלימוד החדשים ולהיערך להוראה באמצעותם.

בשנת תשנ"ח פורסמה תכנית לימודים חדשה בסוציולוגיה, ועמה פורסמה גם סדרת ספרים בשם "החוויה הסוציולוגית" (מאת ד"ר ג'ואן הריסון ואחרים, הוצאת האגף לתכניות לימודים ואוניברסיטת תל-אביב, 1998-1999). שלא בצדק, סדרה זו נתפסה כתואמת את תכנית הלימודים, וגם בחינות הבגרות נכתבו על פיה. אם כן, הכנסת סדרת הספרים החדשה "סוציולוגיה: במעגלי חברה" חייבה גם הליך בירוקרטי מורכב שיאפשר היבחנותם של תלמידים לפי תכנית הלימודים ולא לפי חומרי הוראה ספציפיים.

עד פרסומה של תוכנית הלימודים לשנת תשנ"ח הייתה הוראת הסוציולוגיה בתיכון בעלת אופי אקדמי: תוכניות הלימודים נגזרו מהסילבוס האקדמי של הקורס "מבוא לסוציולוגיה", וספרי הלימוד התאימו לגישה אקדמית זו (על פי רוב היה זה ספרם של שפירא ובן-אליעזר "יסודות הסוציולוגיה", הוצאת עם עובד, ובצדו אסופת המאמרים "היחיד והסדר החברתי"). "החוויה הסוציולוגית" ביטא ניסיון לוותר במידה רבה על ספר טקסטים, ולהמיר את המאמרים הקלאסיים והאקדמיים בחומרים קצרים יותר ובעלי אופי תאורטי פחות. אלא, שבחוגי המורים והתלמידים התעוררה ביקורת על היעדרו של ספר טקסטים, ועלתה דרישה לספר חדש, שישלב בספר הן טקסטים

הנושאים החברתיים עמם היא מתמודדת. בנוסף, מקצועות מדעי החברה מקנים כלים להבנה עצמית, להבנת היחסים החברתיים, כמו גם להבנת המציאות החברתית במובן הרחב יותר. הוראה זו מהווה הזדמנות לברר חלק מן הבעיות המטרידות את התלמידים, כמו ביחסים הבין-אישיים והבין-מיניים, בתחום המשפחה, ביחס למדינה, לקבוצות אתניות ומעמדיות וכדומה.

ב. לימוד מדעי החברה מכונן יכולת חשיבה מדעית ייחודית, המשלימה את התרומה לחשיבה של מדעי הטבע ומדעי הרוח. מדעי החברה מצטיינים בפיתוח חשיבה עצמאית, ביקורתית ויוצרת.

ג. בעידן בו החברה הישראלית מכירה בקיומן של קבוצות תרבותיות ולאומיות שונות, המרכיבות את הפסיפס החברתי שלה, יש בכוחם של מדעי החברה לשמש ככלי לחינוך לשיתוף ולהעשרה הדדית, להכרת השונה ולכיבודו – חינוך לפלורליזם.

על מנת לממש את המטרות הללו הוחלט גם לגוון את אמצעי ההוראה. ישנה הוראה הכרתית, המתבססת על חוויה אינטלקטואלית. אליה התווספה למידה באמצעות עבודות חקר, המאפשרת התנסות פעילה במחקר. כמו כן נוספה למידה באמצעות מגע בלתי-אמצעי עם הנושאים הנלמדים, וזאת באמצעות סיורים לימודיים, סימולציות, סרטים וכדומה. התכנית מתבססת על ההנחה כי שילוב זה של שיטות מגוונות מאפשר למידה טובה יותר בקרב אוכלוסיות תלמידים שונות, ובכך גם מגדיל את כוח המשיכה של התחום ותורם להתפתחותם האינטלקטואלית של התלמידים.

ייחודה של תכנית הלימודים החדשה היא בתפיסת החברה כמערכת פתוחה ומשתנה, דינמית ופלורליסטית, המצריכה גם מגוון רחב ומעודכן של תיאוריות סוציולוגיות ושל שיטות חקירה, המשלימות את ההגות הקלאסית בתחום ומרחיבות את העשייה המחקרית.

Sub Textbook או Subtext Book? רונית אלעד וניסן נוה

רבים נושאים בליבם חלום להוציא לאור ספר הגנוז במגרה או כזה הכתוב בשלמותו בראשם. בין אלה שהביאו משאלה זו לכדי מימוש, לא מעט מתרפקים בנוסטלגיה על הימים שבהם חלמו, בטרם פסעו בדרך החתחתים של כתיבת ספרם. כפי שעולה משמו, מאמר זה בא להאיר במעט את "אחורי הקלעים" של כתיבת ספר לימוד.

בחודש אפריל 2004 ראה אור הספר הרביעי, החותם את סדרת הספרים "סוציולוגיה: במעגלי חברה"

אולם אנו ראינו אותן כמהותיות להוראת סוציולוגיה. כך, למשל, נושא המגדר מוזכר בתכנית הלימודים באופן אגבי לחלוטין: הוא מובא ברשימת המונחים בפרק "חברות" – בסוגריים – אחרי המונח "חברות לתפקידי מין", וכן כרעיון באותו פרק ("תהליכי חברות לתפקידי מין קשורים למגע גומלין בין היחיד לבין סביבתו הקרובה והרחוקה"; תכנית הלימודים, התשנ"ח, עמ' 29). אנו בחרנו להרחיב בסוגיית המגדר, ועשינו זאת תחת הכותרות "הרחבה" ו"העשרה" בפרקים "תרבות", "מוסד המשפחה" ו"חברות".

עניין מהותי אחר הנעדר מתכנית הלימודים הוא מבוא כללי לסוציולוגיה. על פי תכנית הלימודים, המורה אמור להתחיל את ההוראה בנושא תרבות – מבלי שקודם לכך דיון במהות הסוציולוגיה, בתחומי עיסוקה, בזווית הראייה הסוציולוגית ובשאלות חשובות נוספות למפגש הראשוני של התלמידים עם המקצוע. לפיכך בחרנו לפתוח את סדרת הספרים בפרק מבוא. משיחות שניהלנו עם מורים עולה כי מרביתם בוחרים להיעזר בפרק זה למרות שאינו מחויב על פי תכנית הלימודים ואינו נדרש כהכנה לבגרות, ולמרות הצמצום בשעות הוראה בבתי ספר רבים.

ריבוי הנושאים שנעדרו מתכנית הלימודים הביא אותנו לפשרה, שעל פיה פירטנו מקורות ונושאים שונים תחת כותרות של הרחבה והעשרה (במרבית הנושאים הובאו מקורות עדכניים המופיעים רק במדריך למורה); הייתה בכך גם הבעה של אי-נחת מתכנית הלימודים הקיימת, שלפי ערוצי המידע הפורמליים והבלתי-פורמליים אינה עומדת להשתנות בקרוב.

תהליך ההוראה

בסדרה "החוויה הסוציולוגית", חלקים נרחבים מהחומר הדרוש לבגרות מצויים רק במדריך למורה, וגם אז נדרש לעתים קרובות, לצורך ההוראה, עיון במקורות נוספים. לעומת זאת, הספרים לתלמיד כוללים הפעלות מרובות, מתוך אידאולוגיה של "חוויה סוציולוגית".

מחברי הסדרה החדשה רואים את ההוראה כפרופסיה: מומחיותו של המורה היא בראש ובראשונה בדרכי הוראה. הספרים כוללים את כל הנדרש לפי תכנית הלימודים: הרעיונות, המונחים, התאוריות, ההסברים וההדגמות, כפי שמתבקש מ-Textbook. לפי תפיסתנו, ה"חוויה" היא אך אמצעי להוראה ולא מטרה בפני עצמה; ה"חוויה" צריכה לשרת את הסוציולוגיה ולא להפך. ודאי שאין היא צריכה להיות עיקר העלול להביא, בסופו של דבר, לזילות של המקצוע. אין משתמעת מכך שלילה של הוראה באמצעות חוויה: אנו רואים תהליכים של התנסות כאמצעי הוראה שמטרתם הפנמה של חומר הלימוד; ואין ספק כי למידה תוך מעורבות אישית היא אמצעי יעיל לפיתוח חשיבה ביקורתית. ואכן, הספרים בסדרה החדשה מציעים לבחירת המורה שפע של

תאורטיים שיציגו את הרעיונות והמושגים העיקריים והן מאמרים ומשימות לימודיות.

שני בסיסים היו לכתיבת הסדרה החדשה: התכנים הסוציולוגיים ותהליך ההוראה. בכל אחד מהם יש לבחון בנפרד את מקומו של התלמיד ואת מקומו של המורה.

קשיים בתהליך הכתיבה של ספר לימוד לתיכון

כתיבת ספר לימוד המיועד לתלמידי תיכון שונה מעריכת ספר טקסטים אקדמי: הראשונה כפופה לדרישות תוכנית הלימודים התיכונית בעוד שהשנייה מהווה יצירה של תוכנית לימודים (אקדמית). מכאן, שמחברי ספר לימוד לתיכון נתונים כל העת להתלבטות ביחס לנכונותם לאמץ את תוכנית הלימודים הקיימת בספר שהם כותבים; לעתים הם מתקשים בכך.

ספר הלימוד המיטבי צריך לכלול את המונחים, את הרעיונות ואת התאוריות העיקריים בתחום – וגם להיות כתוב באופן שיאפשר למורה להפעיל שיקול דעת ביחס לסדר התכנים הנלמדים ולרמת ההעמקה בהם. בהקשר זה, ההתלבטות של הכותבים מתייחסת למידת החירות ושיקול הדעת שהם מותירים למורה.

התלבטות אחרת נוגעת לתלמידים: מי הוא התלמיד שאליו מופנה הספר? איזו התייחסות יש לנקוט ביחס אליו בבחירת התכנים וברמת הדיון? בסדרה זו בחרנו להתייחס לתלמידים כאל בוגרים – מתוך התכוונות אל עולמם. עם זאת, קיימת בספר הכרה באופייה המגוון של אוכלוסיית הלומדים, ונעשה מאמץ לתת מענה חינוכי לקבוצות תלמידים שונות.

התכנים הסוציולוגיים

כאמור, בתהליך הכתיבה עמדו לפנינו כמה דילמות משמעותיות. אחת מהן, למשל, הייתה הצורך לבחור בין דוקטרינות שונות, שהרי "הדעת הסוציולוגית" אינה מערך מגובש המקובל על הכלל אלא תוצר של מאבקי כוח. אנו סברנו שבספר צריכות להשתקף תפיסות שונות של "הדעת הסוציולוגית" – אולם גם עמדה זו הייתה כרוכה בקשיים, שכן גם תכנית הלימודים משקפת תפיסות מסוימות של הדעת שלא תמיד עלו בקנה אחד עם תפיסתנו. דילמה אחרת נגעה בבעיית יסוד בכתיבתו של כל ספר לימוד: איזה תכנים **ראויים** להיכנס לספר, וממנו – אל הכיתה? הדילמה של בחירת התכנים קשורה בתפיסת ההוראה כמנגנון העברה אידאולוגי. אנו בחרנו לשקף בספרים ערכי יסוד של פלורליזם, תפיסה שוויונית של מגדר ורב-תרבותיות. ברור שבחירה זו – כמו גם הניסיון לקבוע אלו צרכים של התלמיד חשוב לספק בספר – אינה נעדרת אידאולוגיה פוליטית.

הצורך בנאמנות כפולה – לתכנית הלימודים מחד גיסא ולדיסציפלינה הסוציולוגית מאידך גיסא – עוררה קושי מרכזי בעיקר בסוגיות שנעדרו מתכנית הלימודים

צבאות וזיקתם אל המדינה והחברה, תוך בחינת אופי הגבולות ביניהם. תאורים ביקורתיים של צבאות ומלחמות היו נחלתם של הספרות, הקולנוע והאומנות הפלסטית. מאוחר יותר, במיוחד לאחר מלחמת ויטנאם החלו להופיע זוויות ראייה ביקורתיות יותר של הארגון הצבאי, כמו אלה של טילי ואנלו, אשר בחנו את תפקיד הצבא כמוסד מדינתי בכינון ושעתוק יחסי כח פנים חברתיים, ואת תפקידו בכינון היררכיות אזרחיות, אתניות ומגדריות. לאלה הצטרפה כמובן ביקורת פמיניסטית נוקבת אודות אופיו הפטריארכלי של הארגון הצבאי והדרת נשים ממנו.

קוי מתאר אלה השתקפו היטב גם במחקר הסוציולוגי אודות צה"ל. התפתחות הגישות התאורטיות בחקר צבאות ניתנת למעקב בעבודותיהם של חוקרים ישראלים רבים, אשר ביחד מייצרים גוף ידע עשיר ומגוון אודות הסוציולוגיה של צבא וצבאיות בישראל. בין אלה ניתן למנות את: לוינסקי והורוביץ, עזריה וקימרלינג, סמי סמוחה, אורי בן-אליעזר, יגיל לוי, שרית הלמן, אייל בן-ארי, עדנה לומסקי-פדר, דפנה יזרעלי, אורנה ששון-לוי, חנה הרצוג, יורם פרי ועוד רבים.

דווקא ההתבוננות הסוציולוגית בליבו של הארגון הצבאי – עשיית מלחמה, והפעלת האלימות המאורגנת – היתה מקוטעת וחלקית ביותר. היא התעוררה במהלך מלחמות ומייד לאחריהן, ושקעה בתקופות שביניהן. כך, מלחמת העולם השנייה הניבה את המחקר רחב ההיקף "החייל האמריקאי" שנערך על ידי שטאופר ועמיתיו במהלכה, ואת עבודתם רבת ההשפעה של שילס ויאנוביץ אודות הוורמאכט. מלחמת קוריאה הניבה את מחקרו המפורסם של ליטל, ומלחמת ויטנאם את עבודותיהם של מוסקוס וגבריאל וסוואגל. תקופות המעורבות הבין-לאומית של צבאות בסכסוכים מקומיים הניבה את יבול העבודות אודות צבאות פוסט-מודרניים של מוסקוס ועמיתיו. עם זאת קשה להצביע על התמסדותה של מסורת עיונית ומחקרית מגובשת בתחום זה. גם כאן, המבט על צדדיה הקודרים יותר של הפעלת האלימות נשמר לספרות ולקולנוע, וגם לכתיבה פסיכולוגית ופסיכולוגיסטית: בין אם דרך העניין הרב בהשפעותיו הטראומטיות של הקרב – בספרות החוקרת את ה PTSD - ובין אם עניין ישיר (אך מועט) בפסיכולוגיה של הפעלת האלימות (למשל, עבודתו של הולמס).

בישראל, הפעילות המלחמתית נחקרה בעיקר על ידי אנשי מדעי התנהגות מתוך הצבא. כבר במלחמת העצמאות נערכו מחקרי מוראל, בהשראת מחקרי החייל האמריקאי, על ידי לואיס (אליהו) גוטמן. מלחמת ששת הימים הניבה את המחקר "החייל הישראלי בשדה הקרב" של

רעיונות, תרגילים ומשימות לתלמידים, תוך התאמה לקהל היעד הספציפי שלו.

העתקת דרכי ההוראה והעברתם מהספר לתלמיד לידי המורה המומחה אינה מעידה על ויתור מצד כותבי הסדרה על חיבוב המקצוע ועל הפיכתו לידידותי; נהפוך הוא. הספרים מוקפדים מבחינה אסתטית, המקורות והדוגמאות קרובים לעולמם של מתבגרים, עריכת הספרים התחשבה בקריטריונים של נוחות והתמצאות קלה. "ספר ידידותי" אינו מלה גסה: בפתחה של המאה ה-21, ספרי הלימוד מתחרים באופן גלוי וסמוי בסוכני החברות האלקטרוניים. ראוי לו לספר לעורר סקרנות ולעודד לקריאה; זהו כלי משמעותי בידי המורה ללמד איך ללמוד. כאמור, מומחיותו של המורה היא הוראה. כאשר התכנים מצויים בידיהם של המורה והתלמיד מתאפשרת גם למידה עצמאית, ודווקא אז יכול המורה לממש את כישוריו בתחום מומחיותו, וליתן את דעתו כיצד להעביר אותם.

בתהליך כתיבת ספר לימוד נפתחות מחדש שאלות יסוד של הוראת מקצוע כמו: מהן מטרות ההוראה, מהן דרכי ההוראה המתאימות, מהם תכני ההוראה וגם שאלות על מעמדו של המקצוע בתכנית הלימודים והכוחות הפוליטיים שמעצבים אותו. על המחברים להתמודד במערכת של אילוצים, התניות והכתבות בשעה שהם משיבים לשאלות יסוד אלה. לפיכך ספר לימוד ממהותו יהיה נתון במחלוקת שקשורה בתשובות לשאלות אלה.

סוציולוגיה של הצבא

וסוציולוגים בצבא

זאב לרר ועוזי בן-שלום

המרכז למדעי ההתנהגות – צה"ל

מאז מלחמות העולם מושך הארגון הצבאי את תשומת ליבם של מדעי ההתנהגות. זאת, הן כאובייקט למחקר, והן כאתר לפעילות של practitioners ממגוון הזרמים של התחום.

מחקר סוציולוגי של הצבא

בעולם התפתחה במהלך השנים מסורת ארוכה של מחקר סוציולוגי אודות הארגון הצבאי. עיקר תשומת הלב העיונית והמחקרית הופנתה ליחסי צבא וחברה, למאפיינים המוסדיים של הארגון הצבאי והשתנותם. בשנים האחרונות הורחבה ההתעניינות גם ליחסי קבוצות חברתיות בתוך הארגון הצבאי והורחב מאוד העניין בהקשר האתני והמגדרי של הארגון הצבאי.

בראשית דרכה חסתה הסוציולוגיה הצבאית בצילו של הארגון הצבאי, ועל כן התקשתה לבקר אותו ולבוא עימו חשבון. הפרספקטיבה הפונקציונלית היתה פרדיגמה סוציולוגית-צבאית מובילה. הראשונים לעסוק בתחום זה – ינוביץ, פיינר והנטינגטון – עסקו בדפוסי ארגון חברתי של

במקביל, החל מאמצע שנות התשעים ניכרת גם מגמה של סוציולוגיזציה של העיסוק במדעי התנהגות בצה"ל. לצד הדגש הפסיכולוגי, אשר באופן מסורתי עיקרו תעסוקתי-ארגוני, החלו לחדור מערכות מושגים, כלים אינטלקטואליים, תפיסות מציאות ופרקטיקות פעולה סוציולוגיים הרבה יותר.

מגמה זו החלה להחזיר חשיבה מערכתית לתחום היעוץ הארגוני באמצע שנות התשעים – חשיבה אשר מרחבי העניין שלה פחות ממוקדים ברמת הפרט או הקבוצה הקטנה ויותר במרחבי המאקרו – של מערכות, סביבות, מבנים וארגון – כאובייקטים לניתוח וגם כאובייקטים לשינוי, תוך כדי אימוץ גישות קונסטרוקטיביסטיות להבנתם.

במקביל, גם המחקר שמסורתית עסק בעיקר בסקרי עמדות בתחום כח האדם, שינה את מוקד העיסוק ומושא ההשפעה מעמדות בפרט לרמת המבנה והמערכת. המחקר ממוקד היום יותר בנסיגות לפענח את העקרונות המארגנים העומדים בבסיס מדיניות צה"ל בתחומים שונים, זיהוי מוקדי היצור והשחזור של המערכת, ובניסיון להבין את האופן שבו המבנה משפיע על עמדות הפרט ומעצב אותן.

בין תחומי המחקר שהתבססו במסגרת זו ניתן למנות עיסוק מחקרי רחב היקף בתחום יחסי צבא וחברה בענף המחקר של המרכז למדעי ההתנהגות. בענף פסיכולוגיה צבאית בזרוע היבשה נבנה בסיס ידע והתפתח עיסוק מחקרי נרחב בתחום הפסיכולוגיה והסוציולוגיה של הלחימה והפעלת כח ואף מתפרסם כתב עת מקצועי בתחום. בגוף יועצת הרמטכ"ל לענייני נשים נבנה מוקד ידע העוסק במפגש בין צבא ומגדר, ונערכים מחקרים רבים הרתומים לקידום שיוויון ההזדמנויות לנשים בצה"ל. בכל התחומים הללו מתנהל קשר פורה עם כוחות אקדמיים מובילים בתחום הסוציולוגיה של הצבא.

המפגש בין היועצים והחוקרים הנוטים יותר לאמץ את המגמות הסוציולוגיות החדשות ולפעול מתוכן, על הז'רגון החדש שהביאו עימם, ועל היסוד המתגרה והביקורתית אשר אינהרטי לכלים האנליטיים בהם נעשה שימוש, לבין אנשי מדעי התנהגות האמונים על הגישות המסורתיות יותר הינו מפגש מרתק. הוא כמובן אינו חסר מתחים. אך במקביל, הוא מעמיד את מדעי ההתנהגות בצה"ל כשדה מקצועי תוסס ופורה, היוצר שילובים מעניינים ולעיתים מפתיעים בין הדיספלינות השונות.

רזנברג ועמיתיו, ומלחמת יום כיפור הניבה את עבודותיהם של גרינבאום, שליט ורוגובסקי, באב"ד וסולומון ושירום. מלחמת יום הכיפורים גם נתנה את האות לעיסוק אינטנסיבי בהקשר הטראומטי של המלחמה, מגמה שהגיעה לשיא במחקרים אודות פוסט-טראומה על ידי סלומון ועמיתיה בתקופה שלאחר מלחמת של"ג. גם שתי האינתיפדות ומלחמת המפרץ הראשונה זכו לעיון מחקרי, חלקו במסגרת מחקרי מחלקת מדעי ההתנהגות וחלקו על ידי חוקרים חיצוניים.

סוציולוגים בצבא

במקביל להיותו של הצבא אובייקט למחקר ועיון, הוא גם היווה אתר פעילות, ומעסיק חשוב של אנשי מדעי התנהגות מתחומים שונים. תחילת נוכחות זו מיוחסת בדרך כלל להפעלת מערכות מיון כח אדם המוניות בצבא האמריקאי במלחמת העולם הראשונה. החל ממלחמת העולם השנייה התרחבו עיסוקיהם של אנשי מדעי התנהגות בצבאות למגוון רחב של עיסוקים: מיון, הדרכה, מחקר, פיתוח מנהיגות, גיוס ושיווק, יעוץ ארגוני, לוחמה פסיכולוגית. בשנים האחרונות קיים עיסוק רב בשיוויון הזדמנויות וקידום מיעוטים ונשים.

גם בצה"ל קיימת פעילות ערה של אנשי מדעי התנהגות מיום הקמתו. בראשיתה, פעילות זו היתה ממוקדת בעיקר בתחום הפסיכולוגיה התעסוקתית ופסיכולוגיית משאבי האנוש. העיסוקים העיקריים היו פיתוח והפעלת מערכות מיון ובמידה מועטה יותר סקרי כח אדם.

החל מסוף שנות הששים, וביתר שאת בעקבות מלחמת יום הכיפורים החלה נוכחות הולכת וגוברת של פסיכולוגים ביחידות צה"ל השונות, בתפקידי ייעוץ וסיוע למפקדים ופיתוח ארגוני. בראשיתם כונו אלה "פסיכולוגי שדה" ולאחר מכן, ככל שתחום היעוץ הארגוני החל צובר תאוצה בארץ ובעולם, הם כונו יועצים ארגוניים והפכו לנציגי דיסציפלינה זו בצה"ל. במקביל גברה נוכחותם של אנשי מדעי התנהגות בתחום פיתוח המנהיגות ופיתוח ההדרכה. בראשית שנות השמונים הוקמה "מחלקת מדעי ההתנהגות" באגף כח האדם, שהחליפה את יחידת הפסיכולוגיה הצבאית, כגוף המארגן את העיסוק במדעי ההתנהגות בצה"ל.

בשנות התשעים התרבתה והועמקה פעילותם של אנשי מדעי ההתנהגות בצה"ל עד כי קשה לחשוב על גוף מרכזי או תחום פעילות שאינו מסתייע בהם. זאת, בין השאר כחלק מכניסתו של שיח ודימויים ניהוליים לתוך הצבא – שיח הרואה בשימוש בכלים של מדעי ההתנהגות בכלל ובייעוץ ארגוני בפרט, חלק טבעי מרפטואר הכלים הניהוליים.

מסלולים נוספים במכללה:

- מינוח קדם אקדמיות
 - לימודים לתואר B.Ed בחינוך לגיל הרך (בשיתוף אוהלו)
 - מכון ללימודי אומנויות
 - מכון לדרמה ותרפיה
 - מרכז להשתלמויות ולימודי חוץ
 - לימודי תעודה: מתמחה בייצור יין
- לצד מסלולים אלה המכללה מציעה מסלולים מיוחדים לתואר ראשון, המיועדים לאנשים עובדים במגוון תחומים (כמו: כלכלה וניהול, מסלול ללימודי נשים). ובנוסף, במכללה קיים בית-ספר למחוננים ומרכז תמיכה לסטודנטים לקויי למידה.

בשנת הלימודים הנוכחית לומדים במכללה 3400 סטודנטים. מתוכם 1750 סטודנטים הלומדים במסלולי אקדמיה והשאר ביחידות ובבתי-הספר השונים הקיימים במכללה. המכללה מהווה מסגרת הכשרה אקדמית לתושבי הפריפריה של הגליל העליון, אצבע הגליל ורמת הגולן. על אף הריחוק ממרכז הארץ, ובזכות הרמה האקדמית ותכניות הלימוד הייחודיות, הפכה המכללה האקדמית בשנים האחרונות לאבן שואבת עבור סטודנטים גם ממרכז הארץ, המהווים כיום כ-80% מהסטודנטים.

המכללה מאופיינת בחיי חברה תוססים, כיתות לימוד קטנות, יחס אישי, אך מעל לכל, רמה אקדמית גבוהה המוכרת בארץ ובעולם ללימודי המשך בכל התחומים. המכללה גאה בבוגריה אשר ממשיכים הלאה לתארים מתקדמים ובכל שנה יש לנו סטודנטים שזוכים במלגת המר היוקרתית. השנה זכו שני סטודנטים של המכללה מתוך 12 סטודנטים שזכו במלגה בקרב כלל המכללות.

המכללה האקדמית תל-חי יוזמת ומארחת כנסים ארציים, ביניהם ניתן למנות את "כנס מחקרי הגליל", "כנס נרטיבי" וכנסים נוספים, אשר בהם נוטלים חלק חוקרים ומומחים בתחומים שונים מכל הארץ.

אחת המטרות הבולטות שהמכללה שמה לה כיעד היא הפעילות בתוך ולמען הקהילה באזור. מדובר בפעילות רבה ומגוונת, הכוללת שילוב של לימודים מעשיים של סטודנטים במסגרות שונות (בעיקר בחוגים לעבודה סוציאלית, חינוך ותזונה) כמו: מרכזים להתפתחות הילד, מרכזים לילדים חריגים, בתי סוהר, בתי חולים ועוד.

בנוסף לכך מקיימת המכללה פרויקט ייחודי הנקרא: "בימת תל-חי". פרויקט זה מציע לתושבי הגליל, סדרת הרצאות מרתקות, בנושאים שונים ומגוונים: ארכיאולוגיה, אומנות, תרבות, היסטוריה, ועוד, אשר מועברות ע"י מיטב המומחים בארץ, שמגיעים להרצות לתושבים בהתנדבות.

המכללה האקדמית תל חי - מקום מושבו של הכנס הסוציולוגי 2005 תעודת זהות ד"ר שרה ארנון

המכללה האקדמית תל-חי ממוקמת מצפון לקריית שמונה. ראשיתה במכללה האזורית, שנוסדה ב-1957 על-ידי המועצה האזורית גליל עליון. הלימודים האקדמיים במכללת תל-חי החלו בשנות השבעים, בחסות מספר אוניברסיטאות, בעיקר אוניברסיטת חיפה. בתשנ"ד החלה המכללה בתהליך אקדמיזציה, שפירושו קיום לימודים אקדמיים לתואר עצמאי, שיוענק בידי המכללה האקדמית תל-חי באישור המועצה להשכלה גבוהה. תהליך זה זכה לעידוד משרד החינוך ואף נכלל בהחלטת ממשלת ישראל מיום 4 לדצמבר 1994. כתוצאה מכך הוקמה בתל-חי מכללה אקדמית עצמאית, הפועלת בחסות המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב שלה. במרוצת השנים האחרונות הוקמו במכללה שבעה חוגי לימוד לתואר ראשון, כשכל אחד מהם יועץ אקדמי בכיר. כן הוחל בגיוס סגל אקדמי במשרות מלאות הרואה במכללה את ביתו, הונחה תשתית למנהל אקדמי עצמאי, הורמה מזכירות אקדמית מסודרת וגובשו תקנונים אקדמיים. בנוסף, הוקמה מועצה אקדמית עליונה, המורכבת בחלקה מפרופסורים ידועי-שם מאוניברסיטאות אחרות, המופקדת על התכנון האקדמי העתידי של המכללה ועל גיבוש ואישור נהליה.

נשיא המכללה כיום הינו פרופ' מרדכי שטר.

שני חוגים במכללה האקדמית תל-חי במסגרת ביה"ס למדעים, מעניקים תארי B.Sc:

- החוג לביוטכנולוגיה ומדעי הסביבה
- החוג למדעי התזונה

במסגרת ביה"ס למדעי החברה והרוח המעניקים החוגים הבאים תארי B.A:

- החוג לכלכלה וניהול
- החוג לעבודה סוציאלית
- החוג לחינוך
- החוג למדעי המחשב
- החוג ללימודים רב-תחומיים (הכולל תשעה מסלולים: סוציולוגיה, פסיכולוגיה, פילוסופיה, אקולוגיה, אומנות, היסטוריה לימודי א"י, שירת אנוש ולימודי נשים).

כמו כן קיים במכללה ביה"ס להנדסאים (מכללה טכנולוגית), שהוא גוף נפרד הממוקם בקמפוס בתל-חי.

מקצוענית לא הצליחה לכלכל את עצמה לאורך זמן, ובוודאי לא להרוויח, קל להבין מדוע הספורט נחשב במרבית מדינות העולם לשמורה גברית בעיקרה. בשמורה זו, רבות מהקבוצות נסמכות בחלקן על תקציבים מוניציפאליים. קשה לראות איך רבות מהן יסתדרו ללא סיוע שאמור להתחלק בצורה מעוותת.

התפוגג בתהליך ההזדקנות הטבעי של מהפכה / נעמה שפי. "הארץ" 18/09/2004

הפגישה המחודשת עם שרוליק, הבוב המגוחך במתכוון שהמציא דוש לפני עשרות שנים ושמהיך כעת על כריכת ספרו של עוז אלמוג, מעוררת הרהור נוסטלגי בקרב בני גילי. שרוליק הומצא למענו, ניתן לנו כשי חינוכי ונהפך בידינו לכלי לבקרת גמישותו של הגומי: האומנם אפשר לקשור את ידיו של שרוליק לרגליו, אם לאו. היום, מששרוליק הגשמי נפח נשמתו באתר פסולת וחלקו הרוחני מחרחר בניסיון לשוב לחיים - בקרב מקצת החברה הישראלית המבקשת להחזיר עטרה ציונית ליושנה - שופכת דמותו אור עכור על החברה הישראלית. ואולי להיפך: הלבוש שבחר המעצב דוד טקטקובר לשרוליק הנושן על עטיפת הספר הפך את הבוב המטופש למראה צלולה כבדולח. על חולצתו הלבנה הודפס דגל הכוכבים והפסים, לוק עדכני שמחדד את עליבותו של הנעבעך. אופנה ומודרניזם הן שתי סוגיות שעשויות להטריד את קוראי "פרידה משרוליק". אופנה בגין הכניעה לסדר היום שמכתיבה התקשורת, ולאופי ההתקשרות עם הנמענים שהיא מעצבת, ומודרניזם בגינו של המחשב שמזמן לנו מאגרי ידע גדולים המחייבים ברירה מתמדת של המוץ מן התבן.

אולי הפוסט ציונות מתה, אולי היא בהקפאה עמוקה / דליה שחורי. "הארץ" 18/09/2004

ייתכן שהפוסט-ציונות נולדה לפני עשור, וייתכן שאז רק נקבע המונח והיא יצאה מן הארון. מה שברור הוא, שמאז תחילת האינתיפאדה היא במשבר קשה. תום שגב אומר, שהיא חדלה להיות דבר חי. אילן פפה אומר, שהיא הפכה וירטואלית. היא תחזור לחיים לדעת שגב כשיושג הסדר עם הפלשתינאים, ולדעת פפה כשישראל תיהפך למדינה מצרעת.

העדה הכי משפיעה / לילי גלילי. "הארץ" 18/9/2004

בתוך עשור נהפכו יוצאי ברית המועצות לשעבר לקהילה הגדולה ביותר בישראל ושינו את פני החברה מן יסוד. לפי "דמוגרפיה", ספרו החדש של הדמוגרף והסטטיסטיקאי הפרופ' משה סיקרון, ב-2002 מנתה קהילה זו 1.6 מיליון נפש מגלי העלייה השונים, רובם של שנות התשעים. נתון זה משקף מציאות עדתית חדשה: המזרחים, או "יוצאי אסיה-אפריקה" כפי שהם מכונים בשפת הסטטיסטיקה, המנסה לשמור על תקינות פוליטית במקצוע הכי פחות "פוליטיקלי קורקט", נהפכו למיעוט.

חדשות האגודה הסוציולוגית

ספר האגודה

אנו שמחים לבשר על יציאתו לאור של כרך 11 של ספר האגודה הסוציולוגית מטעם קרן שניצר למחקר המשק והחברה בשאל. שמו של הספר הוא:

Work & Organizations in Israel

בעריכתם של יצחק סמואל ויצחק הרפז.

על הספר

מאז הקמתה של מדינת ישראל, כוח העבודה שלה צמח במהירות והפך להיות מגוון מאוד מבחינת מאפייניו הדמוגרפיים, התרבותיים, האתניים והסוציאקונומיים. ערכי העבודה הישראליים נעו לעבר האינדיבידואליזם, המטריאליזם, הקרייריזם ולעבר העדפה ברורה של מקצועות הצווארון הלבן והמקצועות המבוססים על ידע.

השינוי המבני העיקרי עתיד לבוא, כפי שמשתקף מהירידה בחקלאות כמרכיב בכלכלה הישראלית ובצמיחה בסקטור התעשייתי - בעיקר לעבר הטכנולוגיות הגבוהות ויוזמות חדשות.

ספר זה שופך אור על הנטיות וההתפתחויות, שנוצרו בתחום העבודה בישראל בשנים האחרונות. הוא כולל מבחר יחיד במינו של מאמרים, המציגים עדות אמפירית לסממנים עיקריים ולשינויים חשובים, המאפיינים את ארגוני העבודה ואת מדיניות העבודה בחברה הישראלית: יחסי עבודה, ערכי עבודה, כוח וניהול בארגונים, עבודה בקיבוץ, יחסים בין-ארגוניים, נשים ועבודה, מהגרים ומיעוטים בכוח העבודה הישראלי..."

סוציולוגיה בעיתונות

הישג שהוא הפסד / יאיר גלילי. "הארץ" 10/6/2004

פסיקתו התקדימית של בית המשפט העליון, לפיה על הרשויות המקומיות להגדיל את תמיכתן בקבוצות ספורט נשים פי 1.5 ביחס לקבוצות הגברים עשויה לחולל מהפכה בכל הקשור לתמיכתן של רשויות מקומיות בספורט הייצוגי, אך בה בעת באופן פרדוקסאלי, עשויה להמיט אסון על הספורט הנשי במדינת ישראל.

הספורט נהפך ברבות השנים לבעל משמעות אישית, חברתית, כלכלית, פוליטית, מקומית ואף בינלאומית ברבות ממדינות העולם. אך בשנים האחרונות הוא נהפך בעיקר לתעשייה אדירה המגלגלת מיליארדי דולרים בשנה. במגזר בו אף קבוצת ספורט נשים

מתחים ולצבור כוחות. שיעורים דומים רווחים במקומות עבודה ברחבי ארה"ב - מגופים ותיקים כמו AT&T עד חברות חדשות כמו יאהו. לכ-20% מהמעסיקים יש תוכנית להפגת מתחים בעבודה, והשקעת החברות בתחום סייעה להניע תעשיית שליטה במתחים המוערכת ב-11.7 מיליארד דולר לשנה, לפי הערכות חברת Marketdata Enterprises. התרחבות טכניקות ההרגעה בעבודה, משולחנות עיסוי לשיעורי פנג שווי וריקודי אנרגיה, מעוררת אצל חלק מהמומחים תהיות עד כמה הן באמת יעילות ואיזה אינטרסים הן משרתות. הם תוהים אם ההשפעות הן ארוכות טווח או שבסך הכל מדובר בהפסקה קצרה ביום ארוך. האם חלק מהעובדים לא יעדיפו לקבל העלאה במשכורת מלקבל עיסוי? חוקרים טוענים שהתועלת בתוכניות להפגת מתחים היא בטווח הקצר בלבד, ושהיא עשויה להועיל גם למעסיק תובעני - ולא רק לעובדים לחוצים. כולם מסכימים שהקורסים הללו צמחו בין השאר כתגובה לשינויים המשמעותיים באופי העבודה עצמה, בשטף המידע האלקטרוני, באופן שבו חובות העבודה חדרו כמעט לכל פינה בחיים האישיים של העובדים. "מגוון שעות העבודה של אנשים מדהים", אמרה ד"ר הרייט פרסר, סוציולוגית מאוניברסיטת מרילנד. "בעבור חלק מהאנשים, למשל בני זוג מפרנסים עם ילדים, החסך בשינה מוסיף ללחץ, וזה כאילו הם אף פעם לא יוצאים מהעבודה". אבל חוקרים אומרים שהעניין של חברות במומחים שמפיגים מתחים ובשיעורי נשימה הוא בהמרצת העובדים, ולא רק בהפגת מתחים אמיתית. לדברי מומחים, התוכניות התפתחו בכלכלה המתרחבת של סוף שנות ה-90, עם העלייה בתביעות פיצויים שהגישו עובדים על נזקים כתוצאה ממתח. "תוכניות אלה היו חלק מהשירותים שהחברות סיפקו כדי שעובדים לא ישימו לב לשעות העבודה הארוכות", אמר הד"ר פיטר קאפלי, מרצה לניהול, "והן נמשכו מאז". לא קשה להבין מדוע. לאחר שעת יוגה ומדיטציה אמר מקארי: "לדעתי זה לא שונה מהליכה לפסיכולוג. זה לוקח שעה מזמנך, מוחך צלול, ואז אתה ממשיך את היום אחרת לגמרי".

מיליון וחצי סעודיות מחכות לחתן / צבי בראל. "הארץ" 8/7/2004

בגיל 30 מתפתחת הדאגה לייאוש. זהו גבול הגיל החברתי שבו אשה סעודית מצפה למצוא לעצמה בעל, "רגע לפני שהיא מגיעה אל התהום ונהפכת לבתולה זקנה"; כך מתאר מחקרו של הד"ר עבדאללה אל-פוזאן, סוציולוג מאוניברסיטת המלך סעוד, את אחת הבעיות החברתיות הקשות במדינה. על פי ממצאיו, יש כמיליון וחצי רווקות בסעודיה (וכ-4 מיליון במצאים) אשר ייתכן שייאלצו לדבוק ברווקותן עד סוף חייהן. אלה הן רווקות שמעולם לא התחתנו, לא אלמנות או גרושות שמספרן הולך וגדל במדינה (בשנה האחרונה נרשמו 18 אלף מקרים של גירושים בסעודיה לעומת 60 אלף הסכמי נישואים).

לבנת מחרימה אוניברסיטת בן-גוריון בגלל דברי מרצה / אנשיל פפר. "הארץ" 18/09/2004

שרת החינוך לימור לבנת הודיעה לנשיא אוניברסיטת בן גוריון, פרופ' אבישי ברוורמן, שבכוונתה להחרים את האוניברסיטה כל עוד תעסיק את הפרופ' לב גרינברג, סוציולוג פוליטי. גרינברג כתב במאמר לאחר חיסול שייח אחמד יאסין בחודש שעבר, שישראל מבצעת "רצח עם סמלי בעם הפלשתיני". המאמר, שהתפרסם בעיתון בלגי, גרם לתגובות קשות בארץ נגד המרצה העומד בראש מכון המפרי למחקרים חברתיים. בעקבות המאמר הפנתה לבנת מכתב לפרופ' ברוורמן, בו היא כותבת שלא תגיע לטקס הסיום של אירועי חבר הנאמנים של האוניברסיטה: "לאור החלטת הנהלת האוניברסיטה להימנע מלנקוט בפעולה כלשהי בעקבות דברי ההסתה החמורים של גרינברג, אינני יכולה מבחינה מצפונית לעמוד לצד הנהלת האוניברסיטה באירועים (...) כל עוד האוניברסיטה מתכוונת להמשיך ולשמש כביתו האקדמי של מרצה שכזה".

כרטיס אדום לגזענים / יאיר גילי. "הארץ" 4/10/2004

משחק הכדורגל, ענף הספורט הפופולרי בעולם, נהפך ברבות השנים לבעל משמעות אישית, חברתית, כלכלית, פוליטית, מקומית, ואף בינלאומית ברבות מהמדינות בעולם. אבל בד בבד עם העלייה בחשיבותו ובעניין בו, נהפך הספורט לזירה שבה גילויי גזענות והפרה בוטה של חוקים ונורמות, שהגיעו עד כדי אלימות קיצונית, אינם מחזה נדיר. כל המזדמן ליציעי ליגת העל בישראל (וגם הצופים במשחק מעל המרקע) נתקל תדיר בשירים בעלי אופי גזעני, בהפצת דברי דפוס והנפת שלטים בעלי מסר גזעני ומסית, בקריאות גזעניות המכוונות כלפי שחקנים ואוהדי הקבוצה היריבה ובהסתה מאורגנת על ידי "ראשי קנוניה" המשלהבים אוהדים בטריבונות ומובילים לאחת לתקריות אלימות במגרש ובסביבותיו. זה יותר משנתיים מפעילה "הקרן החדשה לישראל" שותפות פילנתרופית של ישראלים, צפון אמריקאים ואירופים, המנסים להוביל לשינוי חברתי בישראל, יוזמה שמטרתה לחשוף ולעקור גילויי גזענות והסתה במגרשי הכדורגל של הליגה הלאומית וליגת העל. "מדד הגזענות וההסתה", המורכב מדיווחי מתנדבים/משקיפים רבים ברחבי הארץ, מתעד את המתרחש במגרשי הכדורגל, מתפרסם בכל אמצעי התקשורת בישראל כמעט וזוכה לתהודה רבה בקרב אוהדי הכדורגל, אך גם בקרב הציבור הרחב.

מדיטציה, יוגה ומסא'ז בעבודה - מרגיעים את העובד או את הבוס? / בנדיקט קרי. "ניו יורק טיימס" 27/10/2004

החברה Armani Exchange, מעניקה שיעורי יוגה ומדיטציה בחינם לעובדיה כדי לסייע להם להפיא

מדינה וקהילה: סדרת סוגיות נבחרות בתולדות היישוב והמדינה / עורך: משה נאור. הוצאת מאגנס

'מדינה וקהילה' הוא הספר הרביעי בסדרה 'סוגיות נבחרות בתולדות היישוב והמדינה', שמטרתה להציג בראייה בין-תחומית סוגיות העומדות על הפרק בחקר תולדות היישוב ומדינת ישראל. סדרה זו מבוססת על דיונים שהתקיימו במרכז צ'ריק באוניברסיטה העברית בירושלים בהשתתפות חוקרים מתחומי מדעי הרוח ומדעי החברה.

הספר הנוכחי בוחן כמה סוגיות שעניינן קשרי הגומלין בין מדינת ישראל, כמוסד ארגוני וכמסגרת פוליטית, חברתית ותרבותית, לבין הקהילות השונות המרכיבות את החברה הישראלית. בספר נדונות השאלות האלה: כיצד השפיעו תהליכים מקומיים ועולמיים על היחלשות מוסדותיה הפוליטיים של המדינה? האומנם צומצמה מעורבות הממשלה במשק לאחר יישומה של תכנית הייצוב הכלכלי בשנת 1985? מהי משמעותה של הרחבת מעורבותו של בית המשפט העליון בנושאים ערכיים ומשפטיים? מהם הגורמים להיווצרותו של משבר מדינת הרווחה? האם אפשר לומר שהחברה הישראלית השתנתה מחברה בעלת מאפיינים סוציאליסטיים לחברה קפיטליסטית-ליברלית? מהם מאפייני התמורות שחלו בקשר שבין המדינה להסדרות העובדים הכללית? כיצד משתקף במחקר מעמדו המשתנה של המיעוט הערבי בישראל? מה בין עיצוב זהות לאומית וזהות אזרחית לבין מעורבות פוליטית? כיצד השפיעו על התפתחות המחקר שינויים חברתיים ופוליטיים בתחום יחסי דת ומדינה? עורכת הסדרה: חגית לבסקי.

תרבות דמוקרטית, כך 8: סדרת תרבות דמוקרטית / עורכים: אבי שגיא, ידידה צ' שטרן, עורך משנה: חנן מנדל. הוצאה משותפת של המכון הישראלי לדמוקרטיה ואוניברסיטת בר-אילן

הדמוקרטיה בישראל היא שתיל רך. עומק שורשיה והיקף נופה בתרבות המקומית אינם ברורים. הפנמתה מושפעת מההיסטוריה של העם היהודי, המתאפיינת בהיעדר ריבונות ותרבות שלטונית ובזכרון קולקטיבי של מיעוט החושד באחר ונחשד ונרדף על ידו. היא מתחבטת עם הווה סוער של קהילת מהגרים הטרוגנית החווה תקומה ציונית, רווית חרדות קיומיות. היא מנתבת את עצמה במהוסס בתוך המתח שבין שתי ציביליזציות מתחרות, רבות עצמה: היהודית, והליברלית מערבית. כל אחת משתי הציביליזציות מכוננת מערכות ייחודיות של ערכים, נורמות, מוסדות וסמכויות והן מקיימות יחסים דיאלקטיים מורכבים ביניהן. בצילן של שתי מערכות מורכבות אלה מתגבשת הדמוקרטיה הישראלית. מציאות זו מעוררת צורך קיומי בבירור ובלבון שאלות הנוגעות למרקם החיים הדמוקרטי במדינת ישראל. לשם כך החלטנו לייסד את הפרסום תרבות דמוקרטית כבמה למחקרים ומסות שיוקדשו לדיון בתרבות הדמוקרטית בכלל,

אל-פוזאן וחוקרי חברה ערבים מייחסים את העלייה המתמדת במספר הרווקות, "הפוגעת באושיות החברה", בעיקר לסיבות כלכליות. שיעורן הגבוה של הנשים האקדמאיות בקרב הרווקות מוסבר בכך שהוריהן ואחיהן, האמורים להעניק להן אישור להתחתן, מעדיפים להשאיר אותן יותר זמן בבית כדי להרוויח מכך שהן עובדות במשרות מכניסות. כך מתפתחות אמנם הבנות הסעודיות ל"ענף" כלכלי משפחתי שאפיין בעיקר את הבנים, אבל מכאן גם נובעת הפגיעה ביכולתן להתחתן. אמנם בת רשאית על פי ההלכה המוסלמית לפנות אל הקאדי כדי שייתן לה היתר להינשא אם הוריה ואחיה מתעקשים למנוע זאת ממנה, אבל הנורמות החברתיות הנוקשות מונעות למעשה פנייה כזאת. אבל לא רק הבנות המשכילות אשמות לכאורה במצבן. סוציולוגים סעודים מצביעים על כך שהוצאות החתונה הולכות וגדלות דווקא בזמן שהזדמנויות התעסוקה של גברים צעירים הולכות ופוחתות בממלכה. כך, למשל, עשויות ההוצאות על ערב החתונה להגיע בקלות ל-50 אלף דולר, וכאשר מוסיפים לכך את ההוצאות שמוטלות על משפחת החתן - קניית רהיטים, מכונית ותכשיטים לילה - מגיע הסכום לכמעט 100 אלף דולר, וכל זאת עוד לפני שדובר בסכום המוהר שמגיע לעתים ל-40 30 אלף דולר.

ספרי סוציולוגיה ישראלים חדשים

ביטחון סוציאלי בישראל / ג'וני גל. הוצאת מאגנס

מערכת הביטחון הסוציאלי היא נושא העומד על הפרק בשיח הציבורי בישראל. רבים בציבור הישראלי נזקקים לה לצורך הבטחת הכנסתם בשלב כזה או אחר של חייהם, והמשאבים הכספיים שיש להקצות למימונה גדולים מאוד. אולם על אף חשיבותה של מערכת זו אין די ספרות מקצועית הסוקרת את מרכיביה ובוחנת את השפעותיה. ספר זה בא למלא את החסר. פרקיו מתמקדים באוכלוסיות היעד השונות של מערכת הביטחון הסוציאלי - קשישים, אנשים עם מוגבלות, מובטלים, משפחות עם ילדים ומחוסרי הכנסה - ובכל פרק מוצגת התפתחות התכניות המיועדות לנמנים עם האוכלוסייה המיוחדת הנידונה בו ונבחנים עיקרי התכניות הקיימות על מאפייניהן, יתרונותיהן ומגבלותיהן. קודמים לדיונים הפרטניים פרק ובו פיתוח מסגרת תאורטית והבהרת מושגים חיוניים לדיון וכן פרק הסוקר את התפתחות מדינת הרווחה בישראל מאז תקופת המנדט ועד לראשית שנות האלפיים. פרק הסיום של הספר בוחן את הצלחתה של מערכת הביטחון הסוציאלי בישראל להשיג את יעדיה הן כשהיא לעצמה הן בהשוואה למדינות אחרות.

ספר זה יישמש שער לעולם הביטחון הסוציאלי בעבור סטודנטים, חוקרים, אנשי מקצוע והציבור הרחב.

המודרנית והמשכילה. המחבר בוחר את ציוני הדרך בהתפתחות תפיסת העולם של האליטה הישראלית בתחומים שונים: בספרות, בתקשורת, במשפט, בפוליטיקה, בחינוך ובאקדמיה. הוא מצביע על שחיקת מודל "היהודי החדש - הצבר", ועל התפתחותו של מודל חלופי המושפע מן התרבות המערבית. עוז אלמוג קושר התפתחות זו בתמורות שונות בחברה הישראלית. הזהות הישראלית הושתתה מראשיתה על אידיאליזם ופטריוטיות, והיא עוברת תמורות כמעט מראשיתה. מלחמת ששת הימים מוצגת כנקודת מפנה שבה פרצו מעל פני השטח זרמים שהיו בחברה לפני כן. המחבר מצביע על ביקורתיות פנימית כגורם מניע מרכזי בהווה הישראלית.

Ideology, Policy, and Practice: Education for Immigrants and Minorities in Israel Today / Dvora Kalekin-Fishman. Published by Kluwer

זהו אינו רק עוד ספר על החינוך בישראל. ספר זה מהווה תרומה מקורית ומרעננת למחקר בחינוך. מעל לכל, הוא מציג דיון סוציולוגי מפורש על מערכת החינוך הישראלית, אשר הינו פרי עטה של סוציולוגית, אשר מכירה לעומק את שדה מחקרה. ספר זה ישרת את אלה המתעניינים במדיניות הישראלית ביחס למדיניות ממלכתית כללית כלפי מיעוטים; את אלה, המתעניינים במחקר בתחום הסוציולוגיה של הידע ועוד.

שלטון ההון: החברה הישראלית בעידן הגלובלי / עורכים: דני פילק ואורי רם. הוצאת נן ליר

הספר שלטון ההון בוחן את השלכות הגלובליזציה על החברה הישראלית. המאמרים דנים בשינוי היסודי המתחולל משנות התשעים במבנה הכלכלי של ישראל ומנתחים את השלכותיו הריבודיות והפוליטיות. שינוי זה מומשג במונחים של מעבר מפרויקט הגמוני אחד למשנהו, מתצורת הצבר הון פורדיסטית לפוסט-פורדיסטית, ממדיניות ממשלתית קיינסיאנית למדיניות נאו-ליברלית, ממהלך אוניברסלי-למחצה של מודרניזציה למהלך אליטיסטי מובהק של גלובליזציה וממדינת רווחה אוניברסלית למדינת סעד סלקטיבית. הספר מנתח את התחזקות כוחם של התאגידים העסקיים לעומת היחלשות האיגוד המקצועי והמגזר הציבורי, ובוחן את המדיניות התומכת בעקרונות השוק תוך פגיעה במדינת הרווחה. השינויים החברתיים-כלכליים נידונים בהקשר של היחסים בין קבוצות שייכות וזהות בישראל – יהודים וערבים, אשכנזים ומזרחים, ישראלים וזרים – ואף בהקשר של התהליך המדיני הישראלי-פלסטיני וכישלונו.

שלטון ההון ממלא אחר הצורך הדחוף במבט מחודש ומעודכן על החברה הישראלית בעידן הגלובלי ומתמודד עם סוגיות שונות של חקר המקרה הישראלי בתוך ההקשר הגלובלי.

ובשאלות הקשורות לדמוקרטיה הישראלית בפרט. עניין מיוחד לנו ביחסי הזיקה שבין הדמוקרטיה לבין היהדות והציונות. אנו מאמינים כי עיון ביחסים אלה עשוי לשפר הבנתנו את עצמנו ואת עתידנו ויש בו תרומה של ממש לחברה הישראלית.

אידיאה של תיקון - יזמות חינוכית בחברה רב-תרבותית / יהודה בר שלום. הוצאת הקיבוץ המאוחד

הספר "אידיאה של תיקון" הוא בבחינת אתנוגרפיה השוואתית ראשונה מסוגה בשדה החינוך הישראלי. הוא מהווה תרומה משמעותית להבנה של חינוך רב-תרבותי, ולתפיסת העוצמה והפוטנציאל הגלומים ביזמות חברתית- חינוכית הבאה לחולל שינוי בסביבה משתנה ועמוקת שסעי. הספר עוסק בחמישה בתי ספר שתלמידיהם מגיעים מתוך סביבה חברתית מפוצלת. הוא מציג עדויות אודות מורים ומחנכים המשמשים כזמרים חינוכיים-חברתיים ופועלים לחיברות ולקידום תלמידים בסביבה המאופיינת בשינוי תרבותי, הטרוגניות וקיטוב אתני ודתי. הוא מראה כיצד בתי ספר מעצבים בקרב תלמידיהם זהות עצמית הפתוחה לקבלת האחר בצד פיתוח יכולות לימוד מרשימות.

פונדמנטליזם, כיתתיות ומהפכה / שמואל נח אייזנשטדט. הוצאת כתר

בספר זה טוען שמואל נח אייזנשטדט שהפונדמנטליזם הוא תופעה פוליטית-טוטליסטית ואף טוטליטרית מודרנית, ששורשיה במהפכה הצרפתית ובמהפכה הרוסית, ומכאן שהתנועות הפונדמנטליסטיות בנות-זמננו הן תופעות מודרניות בעלות שורשים דתיים עמוקים. תנועות אלה, אף שהן מקדשות את המסורת, הן הופכות אותה לאידיאולוגיה מודרנית, ולא זן בלבד אלא שהן אף חובקות יסודות המנוגדים למסורת שמהן צמחו. עם זאת, המחבר ממקם גם את הפונדמנטליזם בן-זמננו בין תנועות המחאה, התחייה וההתחדשות הדתית שקמו ועלו במהלך ההיסטוריה, בעיקר בדתות ובציוויליזציות המונותאיסטיות, החל בישראל הקדומה וכלה בתנועות הרפורמציה בנצרות ובכיתות שהולידה בתרבויות הנוצריות השונות באירופה ולאחר מכן בארצות רבות אחרות בעולם. הפונדמנטליזם בן-זמננו אינו אלא טרנספורמציה מודרנית קיצונית של תנועות אלה.

פרידה משרוליק / עוז אלמוג. הוצאת זמורה ביתן

ספרו של הסוציולוג עוז אלמוג עוסק בבחינת התמורות בתרבות הישראלית מראשיתה ועד ימינו, והוא מצטרף לספרו "הצבר - דיוקן" כספר יסוד על התרבות הישראלית מתקופת היישוב ועד ימינו. המחבר בוחן את התמורות הערכיות בחברה הישראלית, ומתמקד בעיקר בחברה החילונית, הוותיקה, המבוססת,

ל**בירורים ושאלות** ניתן לפנות אל: הגב' סיגל אליאס, מזכירת התואר השני בייעוץ ופיתוח ארגוני, דוא"ל: SigalE@hdq.colman.ac.il או הגב' איריס צור, מזכירת אי"פא, דואל: iristsur@actcom.net.il

כנס תלמידי מחקר בתקשורת על שם מארק ביאנו
יתקיים באוניברסיטת חיפה, בחנוכה, 12.12.2004.
לפרטים נא לפנות ל:
<http://hevra.haifa.ac.il/com/mark/call-for-papers.htm>

יום עיון: ישראל בין ימית לקטיף

המכללה האקדמית ספיר שבשדרות/שער הנגב בשיתוף עם אגודת חבל שלום קוראים להגשת הצעות להרצאות ליום עיון "ישראל בין ימית לקטיף". יום העיון מתוכנן ליום שלישי ה-18 לינואר 2005 במכללת ספיר. יידונו בו ההשלכות והלקחים של פינוי יישובי חבל ימית כתוצאה מפינויים המתוכנן של יישובי גוש קטיף. ביום העיון ישתתפו אנשי מחקר, נבחרו ציבור, ארגונים רלבנטיים, אנשי מערכות הביטחון ותושבי האזור (כולל מפוני חבל ימית ותושבי גוש קטיף). ביום העיון נתייחס למספר היבטים:

1. ההיבט הפוליטי-אידיאולוגי, שבמרכזו הקמת ועקירת יישובים בראי מחלוקות אידיאולוגיות בחברה הישראלית.

2. ההיבט הקהילתי והאנושי, שבמרכזו שאלות של זיכרון וזהות בקהילה עקורה ומתחדשת, והשלכות פסיכולוגיות וחברתיות של עקירה.

3. הפינוי הלכה למעשה, שבמרכזו שאלות הנוגעות לאופן ביצוע הפינוי, חלוקת אחריות בין גופי השלטון, תפקידה של התקשורת והצבא ושאלות גיאוגרפיות הנוגעות לאופן יישובם מחדש של המפונים.

בסימו של יום העיון יערך דיון מסכם במכלול ההיבטים והלקחים מפינוי ימית לגוש קטיף.

סדרת ערבי עיון על תכנון ומגדר בירושלים

המדיניות התכנונית בישראל מנקודת מבט מגדרית, תחום שבו המחקר נמצא רק בראשיתו בארץ, תעמוד במרכזה של סדרת ערבי עיון "איזה מין מרחב", שתתחיל במכון ון ליר בירושלים. בסדרה ישתתפו מרצים מהשורה הראשונה בתחומים שונים, כמו אדריכלות, גיאוגרפיה, סוציולוגיה ועוד, מישראל ומחו"ל. תוכנית המפגשים תשלב בין היבטים תיאורטיים ומעשיים, ניתוחי מקרים ודוגמאות רלוונטיות מתחומי הקולנוע, הצילום והספרות. הסדרה מתקיימת ביוזמת עמותת "במקום" ובשיתוף מכון ון ליר וקרן היינריך בל. המפגש הראשון, "נשים, גברים, מרחב ותכנון", שהתקיים ב-19 באוקטובר סקר את "נקודות הממשק

העדפה מתקנת והבטחת ייצוג בישראל / עורכת: ענת מאור. הוצאת רמות

תפיסת ההעדפה המתקנת והבטחת הייצוג הינה תולדה של העובדה שעקרון השוויון הפורמלי כשל בהשגת השוויון הלכה למעשה. המציאות הוכיחה שגם לאחר יישום החוקים - נשים וחברי קבוצת מיעוט לא הגיעו להישגים משמעותיים דיים. לעומת זה, במדינות שבהן הונהגה מדיניות ההעדפה המתקנת והבטחת הייצוג, גדל לאין שיעור ייצוגם בפרלמנטים ובממשלות, בחינוך, בהשכלה הגבוהה, בתעסוקה.

הפרקים בספר:

א- ההיבט התיאורטי, ההנמקות והאמצעים להעדפה מתקנת.

ב- ההיבט ההשוואתי אל מול החקיקה והפסיקה הבין לאומית.

ג- החקיקה והפסיקה בישראל.

ד- מדיניות ההעדפה המתקנת והבטחת הייצוג של הנשים.

ה- העדפה מתקנת של הערבים בישראל.

ו- העדפה מתקנת של אנשים עם מוגבלות.

ז- העדפה מתקנת ותוכניות קידום לסטודנטים באקדמיה.

מגמות בקרימינולוגיה: תאוריה, מדיניות ויישום /

עריכה: מ. חובב, ל. סבה, מ. אמיר. הוצאת

האוניברסיטה העברית בירושלים

הספר עוסק בשירות המבחן למבוגרים, בשיקולים בענישה, באסירים, בקטינים ונוער, בוויכוח על הגבלת הפורנוגרפיה בישראל, בפשע מאורגן ועבירות כלכליות וביוקטימולוגיה.

כנסים וימי עיון

הכנס ה-36 של האגודה הסוציולוגית הישראלית

יתקיים במכללת תל - חי ב-16, 17 בפברואר 2005. המעוניינים להשתתף, מוזמנים לשלוח את תקצירי מחקרם עד ה-30.11.2004. בפרטי הכנס ניתן לעיין באתר האגודה הסוציולוגית: www.iss.org.il.

כנס היועצים הארגוניים בישראל: "אין כלי יעוצי יעיל יותר מתיאוריה טובה": התמקצעות המקצוענים

הכנס יתקיים ב-14 באפריל 2005 במסלול האקדמי של המכללה למינהל, שדרות יצחק רבין 7, ראשון לציון. מארגני הכנס: השנה יערך במשותף ע"י איפ"א והמסלול האקדמי של המכללה למינהל. בראש הוועדה המארגנת פרופסור דליה מור וגב' אתי בן-זיו.

http://www.ucm.es/info/isa/mdogan_prize.htm
for a description of the prize, including its terms of reference and the process (and documentation) required for making a nomination.

ISA - <http://www.ucm.es/info/isa>

International conference on Religion and Politics in the Age of Globalization

Zinacantepec, Mexico
March 17 - 18, 2005
Submissions: November 30, 2004

International Symposium

Robert Ezra Park: his work and his time

University Marc Bloch
Strasbourg, France
March 18 - 19, 2005
Submissions: November 30, 2004

International Conference on Migration, religion and secularism: A comparative approach Europe and North America

Paris, France
June 17 - 18, 2005
Submissions: December 1, 2004
Over the last two centuries, a general process of secularization marked the West and beyond. This process produced a certain separation between the State and religion, pushing the latter into a private or "social" sphere, distinct from public affairs. Yet the principle of separation took on different forms: the "separation of the Church and State" in France, German "secularization," American "civil religion," which are strongly embedded in nations' identities. Today, these forms are increasingly challenged, in their daily practices if not in their theoretical foundations, by other models of religious practices and conduct.

Children and Youth in Emerging and Transforming Societies

Oslo, Norway
June 29 - July 3, 2005
Submissions: December 1, 2004

ISA Working Group The Body in Social Sciences, WG03

Mid-term conference
Memories in Action: The Role of Memories in

המרכזיות של תחומי המגדר והתכנון". המושב הראשון עסק בהיבטים התיאורטיים של הנושא והשתתפו בו טובי פנסטר, גיאוגרפית ומתכנתת ערים מאוניברסיטת תל אביב ומעמותת "במקום", והמשפטנית אורית קמיר. המושב השני עסק בהיבטים יישומיים והשתתפו בו רמי זיו, מהנדס העיר מודיעין, וכאוכב יוניס, מנכ"ל דאר אל-טפל אל-ערבי מערעה. בסיום המושב התקיים דיון בהשתתפות הקהל.

המפגש השני, "נשים בתנועה - היבטים מגדריים של נייודות במרחב", יתקיים ביום שלישי, 16 בנובמבר, ב-19:00. המפגש השלישי, "נשים, תרבות והעיר הגדולה - ח"י היום-יום של נשים עירוניות", יתקיים ב-21 בדצמבר ב-19:00 ובמסגרתו יוקרן סרטו של כאמל אבו שארב, "מאחורי הרעלה". המפגש האחרון, "חומה ומגדר - חומת הפרדה מנקודת מבט מגדרית", יתקיים ב-1 בפברואר 2005, ב-18:00. המפגש ילווה בתרגום סימולטני לערבית, עברית ואנגלית. עם המשתתפים בערבי העיון נמנים, בין היתר, בדריה רומי, רלה מזלי, עאידה תומא-סולימן, ליה נירגד, לובנה מצראווה ומיקי קרצמן.

The British Sociological Association Annual Conference

THE LIFE COURSE: FRAGMENTATION, DIVERSITY AND RISK
Monday 21st - Wednesday 23rd March 2005
at the University of York BSA
Website: www.britisoc.co.uk/conference
E - mail: Conference2005@britsoc.org.uk

37th World Congress of the International Institute of Sociology

Venue: Stockholm, Sweden
Dates: July 5-9, 2005
Website: www.scasss.uu.se/IIS2005
Title of Session: Organizations in Boundaryless World
Session Organizer: Yitzhak Samuel

The Foundation Mattei Dogan Prize in Sociology

Submissions: December 1, 2004
The deadline for nominations for this prestigious prize, awarded once every four years 'to a sociologist in recognition of his or her lifetime accomplishments, a scholar of very high standing in the profession and of outstanding international reputation' has been extended to December 1, 2004.
Please consult the ISA Web Site:

דוקטורטים חדשים בסוציולוגיה

אוניברסיטת בר - אילן

הילה העליון - התנסויותיהן של נשים ישראליות בטכנולוגיות הרבייה החדשות: דיון סוציולוגי ביחסי גוף, זהות ורגש.

חאלד אבו-עסבה - האקלים החברתי בבתי הספר הערביים והשפעתו על התנהגות אלימה בקרב תלמידים.

עידו ליברמן - הציונות הדתית - בדרך לבידוליות?

האוניברסיטה העברית

ניר אביאלי - אתנוגרפיה קולנירית של זהות ושינוי בהוי-אן, מרכז ויאטנם.

עדי חכימי - להיות לשוטר - תהליך בינוי התפקיד. הכניסה לתפקיד השוטר בישראל.

ציפי עברי - הרת משמעות: תפיסות הריון ביפן ובישראל.

אוניברסיטת תל - אביב

ליאור בן חיים-רפאל - רב מודרניות בישראל - נשים חרדיות, דתיות, לאומיות וחילוניות בהשכלה הגבוהה. מירי שביט - עבודה מהבית בישראל - מודל לבחינת הגורמים החברתיים המשפיעים על הבחירה במעבר לעבודה מהבית.

תמי שגיב-שיפטר - איכות ברפואה: חקר מקרה של הפרופסיה הרפואית בישראל.

רון פרידמן - 'מרד קדוש' חדש: התחדשות ציונית דתית בעולם חברתי משתנה.

דפנה הקר - 'אימהות', 'אבהות', ומשפט: ניתוח סוציולוגי של השדה המעצב, הסדרי משמורת וראייה בגירושין.

יעל השילוני דולב - החיפוש אחר הילד המושלם: פיקוח על ילודה וניהול גנטי בגרמניה ובישראל.

Social Change

July 12 - 13, 2005, Roma, Italy

July 15 - 16, 2005, Island of Skyros, Greece

Submissions: December 31, 2004

מענקים ופרסים לסוציולוגים

האגודה הישראלית לקרנות מחקר וחינוך

♦ **שטדלר נורית**, האוניברסיטה העברית בירושלים פונדמנטליזם במשבר: קנונים דתיים ומתחים בין-דוריים בקהילה החרדית בישראל. שנתיים: 23000 ₪.

♦ **ידגר יעקב**, אוניברסיטת בר-אילן המסורת בישראל – מודרניות ללא חילון. שנתיים: 17000 ₪.

♦ **גונט רות**, אוניברסיטת בר-אילן השפעת סולם הערכים של האב והאם על מעורבותם בטיפול בילדים. שנתיים: 24880 ₪.

♦ **רסניק ג'וליה**, האוניברסיטה העברית בירושלים טיפול בגיל הרך של ילדי מהגרי עבודה בישראל – מחקר חלוץ. שנה: 10000 ₪.

הקרן הלאומית למדע ISF

♦ **כהן ינון והברפלד יצחק**, אוניברסיטת תל-אביב העלייה באי-שוויון בשכר ומערכת הריבוד בישראל. שנתיים: 110000 ₪.

♦ **ששון-לוי אורנה**, אוניברסיטת בר-אילן אינטגרציה מגדרית בהכשרות הקצונה בצבא הישראלי. שנתיים: 62000 ₪.

♦ **תלמוד אילן**, אוניברסיטת חיפה השקעות ויחסים: המבנה החברתי של תעשית הון סיכון בישראל. שלוש שנים: 123000 ₪.

הכנס השנתי של האגודה הסוציולוגית הישראלית

יתקיים ב- 16 - 17 בפברואר באירוחה של המכללה האקדמית תל - חי

נושא הכנס:

פניה השונות של הפריפריה הישראלית

נושא המושב	יו"ר המושב
1 ריבוד ואי שוויון	נח לוין - אפשטיין
2 סוציולוגיה של הסביבה	טלי כץ - גרו
3 הקיבוץ המשתנה	מיכל פלגי
4 קהילות במצב אי וודאות	שרה ארנון
5 הגירה	רבקה רייכמן
6 זיכרון קולקטיבי והנצחה	ורד ויניצקי - סרוסי
7 סוציולוגיה של החינוך	שמואל שמאי
8 נוער	יוסי הראל
9 משפחה	חיה שטייר
10 ערבים אזרחי ישראל	מוסטפא עבאסי
11 תקשורת	יונתן כהן
12 רשתות אינטרנט	אילן תלמוד
13 סוציולוגיה של תירות	נתי אוריאל
14 עובדים ועניים - עובדות ועניות	אורלי בנימין
15 יישובים בפריפריה	יצחק שנל
16 ארגונים	אסף דר
17 סוציולוגיה של הצבא	זאב לרר ועוזי בן שלום
18 תנועות חברתיות: מהפריפריה למרכז	אורנה ששון - לוי
19 אלימות	לימור סמימיאן - דרש
20 כלכלה פוליטית	זאב רוזנהק
21 סטייה ועבריינות	סרג'ו הרצוג
22 סוציולוגיה של הבריאות	מילכה דונחין
23 סוציולוגיה של הגוף	ליאור זליגמן
24 חשיבה סוציולוגית: היסטוריה ותיאוריה	אורי רם

25 הוראת בוציולוגיה בביה"ס התיכון	ניסן נוה
26 נתונים סטטיסטים על הפריפריה	יונתן אנסון
27 דמוגרפיה	עוזי רבהון
28 שוק העבודה בפריפריה	סיגל אלון
29 מגדר ופריפריה	סיגל נגר - רון
30 חברה ומרחב בגליל	זאביק גרינברג
31 חברת הצריכה ותרבות הצריכה	טלי כץ - גרו
32 מדינת הרווחה בעידן הגלובליזציה	סלביה פוגל ביז'אווי
33 סוציולוגיה של הטכנולוגיה והמידע	אסתר בריינין
34 סוציולוגיה של הספורט	שלמה רזניק
35 סוציולוגיה של העבודה ויחסי העבודה	אמנון כספי
36 פריפריה ומתודולוגיה - מקומה של עבודת השדה (האנתרופולוגית)	טובה גמליאל
37 תרבות וסגנון חיים	ברוך קיפניס
38 המרחב הכפרי: היבטים שונים	גילה אדר
39 יזמות כלכלית וחברתית	רונית יצחקי - חגאי
40 חברה תחת טרור	אביטל לאופר
41 סוציולוגיה של החיים ושל המוות	אבי שושנה ואלי תימן
42 בינוי קהילה	יגאל דוניץ
43 סוציולוגיה של זקנה	ורדה לבנון
44 טרור ועשייה חברתית	ויטלי טבלב
45 אשמה ואחריות מוסרית בעידן הגלובלי	רון שמיר
46 תכנון עירוני: היבטים חברתיים	נעמי כרמון

♦ בפרטים נוספים ניתן להתעדכן באתר האגודה הסוציולוגית: www.iss.org.il
 וכמו כן ניתן לפנות ליאנה זאיקה, מזכירת האגודה הסוציולוגית:
iss@st.colman.ac.il , zaimi@zahav.net.il